

ראש השנה חלק ב'

המפץ הגדול ואני

א ת משמעותו הייחודית של ראש השנה למדנו בשיעור הראשון – ביום זה דן אותנו ה' לחיים, לבריאות ולשגשוג, ולהזדמנות לצמיחה רוחנית שתוענק לנו למשך השנה. עם תקווה למתנות כה נפלאות, כיצד נערוך את טענותינו כדי להבטיח שנוכה בדין - ונקבלן? אחת מן הדרכים היעילות ביותר היא להתמקד בשלושת הרעיונות המובעים בתפילת המוסף של ראש השנה ולהפנים אותם. בחלק שנקרא "מלכויות", אנו מדברים על מלכותו של ה' בעולם ומאשרים את הכרתנו במלכות זו; בחלק שנקרא "זכרונות" אנו מדגישים את זכרוננו המושלם של הקב"ה לגבי כל מעשינו; ולבסוף בחלק שנקרא "שופרות" אנו מתמקדים בהבחנה בין המסרים המגוונים של תקיעות השופר ובהפנמתם של מסרים אלו.

נבקש להשיב על השאלות הבאות:

- ☞ כיצד יוכל ראש השנה להוות נקודת זינוק במאמצי לממש את הפוטנציאל שלי?
- ☞ מדוע מתמקדת תפילת מוסף של ראש השנה במלכויות, זכרונות ושופרות?
- ☞ מדוע מעניק לנו ראש השנה הזדמנות שנתית ייחודית להתחדשות?
- ☞ אילו אירועים מרכזיים בהיסטוריה של עם ישראל מוזכרים בתפילת ראש השנה ומדוע?
- ☞ מדוע עלינו להאזין לתקיעות השופר בראש השנה ואילו מסרים עלינו ללמוד ממנו?

מבנה השיעור:

חלק ראשון: המפץ הגדול ואני - מימוש הפוטנציאל האישי באמצעות תפילת מוסף

חלק שני: מלכויות וההזדמנות להתחדש

חלק שלישי: זכרונות בראש השנה

חלק רביעי: מדוע תוקעים בשופר בראש השנה?

פרק א. המקור בתורה לתקיעת שופר בראש השנה

פרק ב. לעורר את ה"אני" הפנימי

פרק ג. הכלי של מלכויות וזכרונות

פרק ד. הכל תלוי בהכנה

חלק חמישי: הסמליות של השופר

פרק א. עקדת יצחק

פרק ב. מתן תורה

פרק ג. מגדלור הגאולה

פרק ד. קשירת הקצוות

חלק ראשון: המפץ הגדול ואני - מימוש הפוטנציאל האישי באמצעות תפילת מוסף

התיאוריה העכשווית ביחס למקור היקום, הרווחת בקרב אנשים שאינם מאמינים באלוקים, מכונה "תיאורית המפץ הגדול". תיאוריה זו מניחה כי טרם התרחשותו של המפץ הגדול, לא היה זמן, מרחב, חומר, או אנרגיה. מה היה שם? לא היה דבר, כמובן. אם לא היה דבר, כיצד מתפוצץ "שום דבר" במפץ גדול והופך ליקום?

מה שקדם למפץ הגדול היה נקודה מתמטית קטנה ביותר שלא הייתה מורכבת מחומר, לא הייתה בה אנרגיה, היא לא תפסה מרחב, וקדמה לזמן עצמו. באופן פרדוקסאלי, נקודה זעירה זו הכילה בתוכה את היקום כולו. נקודה ראשונית מזערית זו מייצגת את הפוטנציאל האולטימטיבי. כאשר "התפוצצה", היא שחררה יקום שלם.

ראש השנה דומה ל"מפץ הגדול". בראש השנה איננו מהרהרים בעתידנו או מתמודדים עם עברנו. בראש השנה אנו מתמודדים עם הפוטנציאל המוחלט שלנו. כל אחד מאיתנו מיועד "להתפוצץ". כל אחד מאיתנו, באמצעות חייו, ייצור יקום שלם. כל אחד מאיתנו מכיל בתוכו פוטנציאל עצום וייחודי. השאלה היא כזאת: האם היקום שאנו ניצור ישקף נאמנה את הפוטנציאל הטמון בנו?

התשובה היא כי כולנו טועים בחיים, וטעויות אלו מרחיקות אותנו עוד ועוד ממימוש הפוטנציאל שלנו כבני אדם וכיהודים. אם איננו מחוייבים באופן מלא להליכה במסלול המביא אותנו לפוטנציאל המוחלט שלנו, בהכרח נחזור על טעויות העבר ונתרחק ממנו יותר ויותר. נתרחק ממה שאנו רוצים להיות ומסוגלים להיות. (מתוך הרב שמעון אפיסדורף, Rosh HaShanah Yom, Kippur Survival Kit, עמ' 66)

כאשר מתמקדים ברעיונות החשובים של ראש השנה, כפי שהם מתבטאים בתפילת מוסף, ומפנימים רעיונות אלו, נוכל להתחיל לפתח מסגרת למימוש הפוטנציאל שלנו. מהם הרעיונות הללו?

1. הרב מרדכי בכר, Gateway to Judaism, עמ' 119 – שלושת המרכיבים המרכזיים של תפילות ראש השנה.

תפילות ראש השנה מופיעות במחזור (סידור לחגים) לראש השנה. הן מתחלקות לשלושה חלקים עיקריים, אשר כל אחד מהם מתמקד ברעיונות המרכזיים של היום. כאשר אנו מתקדמים במהלך התפילות, מסייעות לנו מחשבות אלו להגיע למצב נפשי ורוחני המתאים לשיפור עצמי אמיתי.

מלכויות: אחד מן הרעיונות המרכזיים של תפילות ראש השנה הוא הדגש על ההכרה בה' כמלך. מאחר שלא ייתכן מלך ללא עם וה' ברא את בני האדם, "עמו", בראש השנה, ביום זה הוא הוכתר, כביכול, למלך. כדי להטביע בתוכנו ב"יום הכתרה" אלוקי זה את העובדה כי ה' הוא המלך עם כל הזכויות הכרוכות בכך, בתפילותינו אנו חוזרים ומכנים אותו מלך. זהו המסר שאותו מעביר החלק בתפילה הנקרא מלכויות. חלק זה של התפילה מכיל פסוקים מן התורה, מן הנביאים ומן הכתובים על מלכות ה'.

זכרונות: הרעיון השני המופיע בתפילות ראש השנה הוא ידיעתו של ה' את האירועים, המחשבות, והמעשים של בני האדם. חלק זה, המכונה זכרונות, מתאר את ה' כ"זוכר הברית" שהוא כרת עם האבות. הוא "זכר את נוח" במבול, הוא אשר "זָכַר פֶּלַח המְעֵשִׂים לְפָנָיךָ בָּא". בברכה זו נכללים פסוקים מן התורה, מן הנביאים, ומן הכתובים המתארים את ה' כזוכר הכל.

שופרות: החלק השלישי של תפילות ראש השנה נקרא "שופרות". שם זה מתייחס לקולות השופר אשר נשמעו כשניתנה התורה לעם ישראל על הר סיני, ולתקיעות השופר שתבשרנה על קיבוץ הגלויות וביאת המשיח. רעיונות אלו מזכירים לנו, בהתאמה, את המחויבויות שלנו לזולת, לה' ולעצמנו (התורה), ואת ייעודנו הסופי (ימות המשיח). הם מעודדים אותנו להעריך מחדש את סדרי העדיפויות שלנו ולשאוף להיות טובים יותר בשנה הבאה.

להלן מופיע המקור לתפילות ראש השנה, כולל תקיעת שופר.

2. תלמוד בבלי, ראש השנה טז. – הפסוקים הנאמרים במהלך תפילת מוסף בראש השנה, משולבים בתקיעות שופר.

אמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות. מלכיות כדי שתמליכוני עליכם. זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה. ובמה? בשופר.

שלושת הרעיונות המרכזיים של תפילת ראש השנה מתמקדים בענייני המפתח שיסייעו לנו להתייחס בצורה נכונה לאנגיה הרוחנית של היום, כפי שתואר לעיל.

3. מהרש"א, הידושי אגדות, ראש השנה לב: (ראה גם ר' יוסף אלבו, ספר העיקרים א:ד) – מלכיות, זכרונות ושופרות תואמים לשלושת העקרונות של האמונה היהודית: מציאות ה', תורה מן השמים, והמושג של שכר ועונש.

והוא מבואר שהמלכיות זכרונות ושופרות הם נגד ג' העיקרים שהם מציאות השם ותורה מן השמים ושכר ועונש. מלכיות שתמליכוני עליכם וכל פסוקי מלכיות מורים על מציאותו ואחדותו. זכרונות שיעלה זכרוננו לטובה בשכר טוב שההפך בעונש וכל פסוקי זכרונות מורים ע"ז. שופרות על עיקר תורה מן השמים בקול שופר כמו שמורים ע"ז הפסוקים.

נקודות לסיכום החלק הראשון:

תפילת מוסף מחולקת לשלושה חלקים המתמקדים ברעיונות המרכזיים של ראש השנה: מלכות ה', ידיעתו את הכל, והסמליות של השופר.

הבנתם של רעיונות אלו וחשיבה עליהם מביאות לשינוי אמיתי בראש השנה. בחלקים הבאים נראה כיצד.

חלק שני: מלכיות וההזדמנות להתחדש

בעת שבה דן אותנו ה', מהות תפקידנו היא אישור מחדש של מלכות ה' בעולם. הכרתנו את ה' למלך מעידה על רצוננו לשחק תפקיד משמעותי בהתפתחותה של ההיסטוריה האנושית, כביטוי לרצוננו של ה'.

1. הרב גדליה שור, אור גדליה, מועדים, עמ' 2 – המשימה המרכזית של האדם בראש השנה היא לקבל על עצמו את מלכות ה'.

עיקר תפקיד האדם ביום הזה לקבל עליו מלכות שמים, וכפי מה שמקבל עליו מלכותו יתברך כן הוא יוצא זכאי בדין, ולכן ראינו כי בתפילת היום אין האדם מבקש על צרכיו הפרטיים, אלא רוב התפילות הם על כבוד מלכות שמים.

המטרה החשובה ביותר של ראש השנה היא קבלת עול מלכות שמים. כיצד אנו מכתירים את ה'? אנו עושים זאת על פי הדרכה של האמרה התלמודית המצוטטת לעיל (חלק א.2): אנו אומרים בתפילותינו פסוקים על מלכות ה'. מטרת ההתמקדות בפסוקים אלו היא לעורר בנו את ההשראה שלה אנו זקוקים כדי לנצל באופן מיטבי את היום הזה, על הכוח הרוחני הטמון בו.

2. הרב אהרן קוטלר, "משנת ר' אהרן", כרך ב' עמ' 196 – הכרזה מיוחדת על מלכות ה' בראש השנה היא הזדמנות עבורנו לברוא את עצמנו מחדש כעבדי ה'.

ר"ה יסודו מלכיות שתמליכוני עליכם זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון גדרו הוא התחדשות במציאות, כאדם חדש... נתן הקב"ה לאדם כח של התחדשות והוא בבחינת אדם חדש כאילו היום נברא, ומקבל מלכותו יתברך.

ההזדמנות להתחדשות עצמית היא פונקציה של בריאת העולם מחדש בכל ראש השנה. התחדשות זו מציגה בפנינו הזדמנות שנתית להזדהות עם מלכות ה' ולהשגת רמות יוצאות דופן של צמיחה אישית.

3. הרב נתן וייס, "Why Judgment?", מתוך www.aish.com – התחדשותה של מלכות ה' מתייחסת לחלוקה מחדש של כוחו האלוקי בעולם לפי מעשי האדם.

היסוד הרעיוני של ראש השנה הוא שבעולם שנברא אין אינרציה; הוא מורכב מאנרגיה שמימית בלבד אשר הקלט שלה מתחדש כל שנה. כל שנה, בורא ה' את העולם מחדש בכך שהוא מחדש את כוחה האלוקי של הבריאה ומחלק אותו מחדש. בתפילותינו אנו מבקשים שהקב"ה, שוב, ימלוך על כל הארץ - מחדש. מלכות חדשה זו אינה רק יערות ועצים, אלא גם אנשים ואירועים. אנשים בכל העולם והאירועים שבהם הם ישתתפו בשנה הבאה מונעים על ידי כוח אלוקי, כמו גם הסביבה הפיזית שבה הם מתגוררים. יש לחדש גם את האנרגיה המחיה את האנשים וגם את האנרגיה שאותה ישקיעו במהלך חייהם.

למעשה, התחדשותה של מלכות ה' משמעותית רק במונחים של שינויים המתרחשים בחייהם של האנשים ובהתפתחויות בהיסטוריה האנושית. הקב"ה מרוצה מן העולם הפיזי כמו שהוא, כפי שהוא תכנן אותו בששת ימי הבריאה. כאשר סיים לברוא את העולם הפיזי ואת יצוריו, נאמר (בראשית א:לא), "וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד". אין צורך לנסות לתקן את מה שכבר טוב.

ההיבט היחיד של העולם הזקוק לתיקון ולכן יש לבחון אותו מחדש, הוא סידור כוחות הטבע מבחינת הדרך שבה הם משפיעים על חייהם של אנשים. בית דין של מעלה יסדר מחדש את העולם לפי ההוראה של עקרון היסוד בהנהגה האלוקית: "הבא ליטהר מסייעים אותו, הבא ליטמא פותחין לו." העולם ייברא מחדש באופן אשר יכניס כל יחיד ויחיד לתוך הנסיבות המתאימות בדיוק למצבו לפי שני קווים מנחים אלו.

מאחר שהעולם נברא מחדש כל שנה בראש השנה, היום הזה מציין את האירוע של ייסוד מלכות שמימית חדשה.

4. שם - ראש השנה הוא ההזדמנות שלנו לומר לה' כי אנו רוצים הזדמנות לצמיחה רוחנית בשנה הבאה.

המסורת היהודית מלמדת, כי ה' יידע אותנו לגבי ראש השנה כדי לאפשר לנו הבנה מסוימת לגבי עיצוב ממלכתו החדשה. מטרת הבריאה היא לאפשר לאדם לממש את הפוטנציאל הרוחני שלו. כאשר אני עומד לפני ה' בראש השנה, הוא מחכה לשמוע ממני מה אני מתכנן לעשות בשנה הבאה כדי לממש את הפוטנציאל הרוחני הטמון בי.

אם כל מה שיוצא ממני הוא הרצון שלי לחיות בהצלחה ובבריאות טובה במהלך השנה הבאה, אני בעצם מודיע לו כי אינני דורש כלל את התחדשות מלכותו. אני שמח מאוד עם העולם כפי שהוא. אך הקב"ה לא התכוון כי העולם הזה יהיה מקום נוח שבו אני רק ממשיך לחיות. הוא ברא את העולם הבא כמקום שבו ניתן ליהנות ולחיות חיים טובים. הסיבה היחידה למציאותו של העולם הזה היא להעניק לאדם מקום שבו הוא יכול לעבוד. אם העניין העיקרי שלי בעולם הזה הוא לחיות טוב וליהנות, איני צריך להיות כאן כלל.

מצד שני, אם אני מחליט ברצינות להשקיע את האנרגיה שלי [כלומר, את האנרגיה השמימית שאני מבקש כי ה' יחדש, ושממנה עיצבו אותי] בשנה הבאה בפיתוח הפוטנציאל הרוחני שלי, לא רק שאני זקוק לבריאה מחודשת של העולם הזה, אני גם צריך שהעולם הזה יתחדש בצורה המדויקת אשר תמקסם את האפשרות שלי לפעול ביעילות, ולפתח את מרב הפוטנציאל הטמון בי.

נקודות לסיכום החלק השני:

- ☞ פסוקי מלכויות מתמקדים במציאות ה' ובמהותו כיצד העולם ומקיימו.
- ☞ כל שנה, בראש השנה, אנו ממליכים את ה' כמלך העולם. אנו עושים זאת מתוך הכרה כי ביום זה, שהוא יום הבריאה מחדש שבכל שנה, "מחליט" ה' כיצד להקצות מחדש את האנרגיה האלוקית המפעילה את הבריאה.
- ☞ אנו לא רק אומרים את הפסוקים כדי להמליך את ה'; קבלת עול מלכות שמים דורשת עבודה רוחנית פנימית.

חלק שלישי: זכרונות בראש השנה

ב"זכרונות" אנו מפנימים את הרצינות של היום ע"י הכרתנו בגלוי בכך שה' ברא את העולם והוא השולט הבלעדי בו. ה' יודע את כל אירועי האדם, מחשבותיו ומעשיו. מאחר שהוא זוכר את כל מה שהאדם עשה או חשב אי פעם, דינו הוא דין צדק. אנו מאשרים כי ה' גילה את תוכניתו לעולם מימי קדם.

יש לציין כי ברכת "זכרונות" מתמקדת בהיבטים החיוביים של זכרוננו של ה', משום שכפי שאומר התלמוד, בראש השנה אנו נזהרים מאוד להתנהג כראוי, וכן נמנעים מהפלה עצמית בכך שבראש השנה איננו מזכירים חטאים כלל (מסכת ראש השנה לב.). זהו המקור למנהג לא לאכול אגוזים בראש השנה משום שהגימטריה של 'אגוז' שווה לגימטריה של 'חטא'.

אנו מאשרים כי האנושות כולה נידונה בראש השנה, וכל אדם נידון לפי המידה שבה מילא את משימתו בעולם. אנו אומרים שבח לה' שהוא נוהג בחסד כלפי בני האדם על סמך הזיכרון שלו. הבוטחים בה' זוכים לשבח על שהם זוכרים את ה' במעשיהם.

1. הרב חיים פרידלנדר, "שפתי חיים" כרך א', עמ' 165 – ככל שאנו זוכרים את ה' יותר, כך הוא יזכור אותנו יותר.

העצה ליום ראש השנה היא: "אמרו לפני... זכרונות, כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה" (ראש השנה טז.). מובן שלא די באמירה בעלמא, אלא צריך להיות אמירה לפני ה', אמירה פנימית אמיתית. על ידי אמירת הפסוקים והברכה, אנחנו צריכים להבהיר לעצמנו שכל חיותנו תלויה במידה ושיעור של זכרון השי"ת. ובאותה מידה שנוכח זאת – נזכה שיעלה זכרוננו לפניו לטובה, שנוכה לשפע הטוב.

בחלק האחרון של 'זכרונות', אנו מתחננים כי ה' יזכור אותנו לטובה, ושעל סמך זכרוננו ינהג עמנו ברחמים גדולים יותר.

2. מבוסס על הרב אביגדר נבנצל, שיחות לראש השנה, עמ' ריב - כאשר אנו מבקשים מה' לזכור אירועים מסוימים, אנו מבקשים ממנו להפעיל את הזכות של אותם אירועים בדין שלו כלפינו.

וכשמדברים על זכירה ביחס לקב"ה – הרי זה פועל מושאל בלבד. לכן, כאשר אנו "מזכירים" לה' את הברית שכרת עם אבותינו, אנו מבינים כי הוא לא שכח אותה מעולם. אנו מתייחסים לכך שה' יממש בפועל רעיון הנמצא בזכרוננו תמיד, ויפעיל אותו בכך שיישם את מעשיהם הראויים של אבותינו בעולמנו היום...

[בתפילותינו] אנו אומרים, "כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם" וכן "אין שכחה לפני כסא כבודך". מתוך כך אנו מבינים כי ה' זוכר הכל, אך אנו מיד מוסיפים, "ועקדת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור". פירושו של דבר, כי על אף שה' זוכר את הכל תמיד, אף על פי כן הוא מחליט בראש השנה לפעול על סמך זכרון זה, כך שהעקדה תהווה גורם מקל המאפשר לדון את בניו לזכות.

היהדות אינה מאמינה בלחם-חסד; לא מספיק פשוט לומר את הפסוקים. אנו שואפים להזדהות עם המסר שלהם ולהפנים אותו.

3. הרב אליהו דסלר, "מכתב מאלהיו" כרך ב', עמ' 73 – זכרוננו של ה' את מעשיהם הטובים של אבותינו מועיל לנו רק אם אנו מפנימים את המסרים של מעשיהם הגדולים.

יש שזוכר משהו ויש שהדבר חקוק בזכרוננו ויש שזוכר את הענין כאילו הוא חי עדיין לפניו. זכירת השי"ת היא בודאי בבחינת חי ממש, כי לא שייך אצלו עבר ועתיד, אלא הכל בהווה תמיד... ודבר זה מרומז בתפילה: "... ותראה לפניך עקידה" ... רק אם העקידה זכורה לנו והיא מציאות בלבנו, רק אם נביט אל אברהם אבינו ונלמד לכלול את עצמינו בעקידה ע"י מסירות נפש שלנו, לפי ערכנו, על תורתו ועל עבודתו ית', רק אז שייך שנוכה שתצטרף אלינו זכות העקידה כשייראו לפני השי"ת שלשלת כל הדורות במאוחד.

אירועים אחרים המוזכרים ב'זכרונות' כוללים את הבריתות של ה' עם אברהם, יצחק ויעקב, וכיצד עם ישראל, שזה עתה יצא ממצרים, הלך אחרי הקב"ה במדבר, ללא תנאי, כדי לקבל את התורה. גם כאן, עלינו להזדהות עם מסירותו הבלתי מתפשרת של עם ישראל לתורה.

נקודות לסיכום החלק השלישי:

- ☞ ה' "זוכר" אותנו במידה שבה אנו זוכרים אותו. לכן, ראש השנה הוא זמן שבו אנו מتركזים בנוכחותו של ה' בחיינו.
- ☞ אנו פונים לקב"ה ולזכירתו-לטובה, מבקשים שיזכור את זכויות אבותינו כך שהוא ידון אותנו, צאצאיהם, בחסד.
- ☞ אנו מבינים כי לא די בכך שרק נזכיר את העבר, עלינו לשאוף לחיות על פי הסטנדרטים של אלו שקדמו לנו.

חלק רביעי: מדוע תוקעים בשופר בראש השנה?

היה זה ראש השנה הראשון שלי עם יהודים שומרי מצוות. ההיצע הגדול של הבלתי-ידוע פגע בשיווי המשקל שלי. המארח היה רב צעיר בחליפה שחורה. פניו היו מכוסים זקן מלא.

"ראש השנה הוא היום של מודעות יהודית רדיקאלית", אמר הרב ביובש.

"יהדות היא רדיקאלית?" שאלתי.

הוא אחז בזקנו ובהה בי בכעס מעושה. "האם אני נראה לך כמו קונפורמיסט?" הוא צעק. "עמנו היה מחוץ לזרם המרכזי של האנושות מאז ומתמיד. להיות יהודי פירושו להשתייך לתרבות-נגד. אכלת את החילבה שלך?"

"לא הבנתי. מה זה קשור לראש השנה?"

"בראש השנה מכריז היהודי האידיאליסט על החלום של אחדות עולמית. הוא מתפלל ליום שבו כל העולם יפעל יחד תחת דגל אחד. זה מהפכני."

"איך מהפכני? כל היפי מבקש אחדות עולמית."

"השופר, בחור, השופר. לא הקשבת?"

הייתי מבולבל מאוד. שאלתי אם אוכל לקום מן השולחן.

"בוודאי", אמר המארח. "איננו מאמינים בכפיה דתית."

הייתי נסער. הסתובבתי והרהרתי. "על מה הוא מדבר?" חשבתי לעצמי. חזרתי לחדרי והתבוננתי במחזור לראש השנה. קראתי מספר פירושים. המארח שלי צדק. התפילות דיברו על אחדות עולמית. האחדות הייתה רעיון מרכזי. שמתי לב כי אין המטרה רק לאחד את האנושות; אם יפעל הכל לפי התוכנית, אזי ברמה הרוחנית, תפעל כל הבריאה מתוך אחדות, מאבנים וצמחים ועד לרמות המטפיזיות הגבוהות ביותר.

הציור היה מדהים. אבל מה הרעיון? מה ההבדל בין חזון זה לכל חזון אוטופי אחר? בלי רצון, מצאתי את עצמי נכנס לבית הכנסת למחרת בבוקר. ישבתי בפניה, קראתי עוד על הרעיונות המרכזיים של היום, ואילו האנשים סביבי התפללו. היה חם בחדר, ולא היה מזגן. לאחר מספר שעות, עמדו כולם בשתיקה. הקול היחיד שנשמע היה זמזום המאווררים. הרגשתי לא נעים, אז עמדתי. אדם במרכז החדר הוציא שופר. הוא תקע מספר תקיעות על פי הוראה.

עצמתי את עיניי. חשתי עצמי אי שם במדבר. החול החם נשק לרגליי היחפות; ראיתי גמלים ובדואים. התחלתי להבין את דבריו של מארחי על כך שהיהדות מחוברת לארמה. תקיעות השופר החדות הרעידו את עמוד השדרה שלי. התעוררתי. לא שישנתי

קודם, אבל בעצם כן. הייתי ישן. הייתי אטום למסר האמיתי של ראש השנה. השופר מהווה קריאה להתעורר. לא מדובר במס שפתיים לגבהים אידיאולוגיים של עולם טוב יותר; מדובר בהתעוררות ובעשייה. השופר צעק, "הִיָּה אִמִּיתִי. אִם אַתָּה רוֹצֵה שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה יִהְיֶה מוֹשְׁלָם אִזְּכֹר וְעֵשָׂה מִשְׁהוּ!"

רציתי לשנות את העולם, אך ראשית עליי לשנות את עצמי. את זאת לימד אותי השופר. זה היה המסר של ראש השנה. לאחר התפילה רצתי אל מארחי.

"אני מבין אותך!" צעקתי. "אני רוצה ללבוש גלימה ולנדוד אל תוך השקיעה. אני רוצה להשפיע על האנושות. אני רוצה לשנות את העולם, אני יכול לעשות את השינוי. איפה מתחילים?"

"אחרי הסעודה, אחי. לא תוכל לכבוש את העולם על קיבה ריקה. הערב אנחנו אוכלים את 'פרי הכוכב'." הייתי מוכן לכל.

(Revolutionary Shofar, כתב צבי גלוקין, www.aish.com).

כפי שנראה, הסיבה הבסיסית לתקיעות השופר בראש השנה היא משום שכך ציוותה התורה. אף על פי כן, יש הסברים עמוקים רבים במקורות היהדות, שיידונו להלן.

פרק א. המקור בתורה לתקיעת שופר בראש השנה

1. תלמוד בבלי, ראש השנה טו. – הסיבה העיקרית היא חוק, גזירה אלוקית.

למה תוקעין בר"ה... רחמנא אמר תקעו.

2. במדבר כט:א – המקור בתורה לתקיעת השופר.

ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם.

פרק ב. לעורר את ה"אני" הפנימי

על אף שה"דרישה הטכנית" לתקיעה בשופר היא מצווה מן התורה (שצוטטה לעיל) הידועה כחוק, מלמד אותנו הרמב"ם כי יש כאן מסר נצחי.

1. רמב"ם, הלכות תשובה ג:ד – קריאת התעוררות להתמקד בסדרי עדיפות רוחניים.

אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמוז יש בו, כלומר עוררו עוררו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמת...

יש הסברים רבים לכך שאנו תוקעים בשופר בראש השנה, אך החזק ביותר מביניהם ניתן על ידי הרמב"ם. בעיני הרמב"ם, השופר הוא השעון המעורר של ה', המעורר אותנו מ"תרדמתנו" – התרדמה שבה אנו שקועים ברבים מימינו. למה כוונתו?

המתנה הגדולה ביותר שהעניק לנו ה' היא הזמן, וכולנו מקבלים מתנה זו בשווה. בין אם אנו עשירים או עניים, עדיין יש לנו רק עשרים וארבע שעות ביום, שבעה ימים בשבוע, וטווח שנים קצר מדי. לעתים קרובות אנו מבלים את ימינו בדברים שלדברי הרמב"ם, "לא יועילו ולא יצילו". כמה אנשים מביטים אחורה בערוב ימיהם ואומרים, "הלוואי שהייתי מבלה זמן רב יותר ביישבות צוות?" לעומת זאת, כמה אומרים, "הלוואי שהייתי מבלה זמן רב יותר עם ילדי, או בעזרה לזולת, או פשוט בהנאה על כך שאני חי?"

לפעמים אנו כל כך עסוקים בדאגה לרמת חיים עד שאין לנו פנאי לחיות. מומחים לניהול זמן מדברים על שני סוגים של פעילויות: הדחופות והחשובות. רבים מאתנו מבליים את ימינו בעיסוק בדברים הדחופים ומפסידים את החשובים. אני זוכר שיחה שהייתה לי עם אדם שעבד שבעה ימים בשבוע. הוא החליט לשמור שבת. זמן מה אחר כך, סיפר לי כי זאת הייתה ההחלטה הטובה ביותר שקיבל מימיו. "עכשיו, הוא אומר, "יש לי פנאי לאשתי ולילדי ולילדיי. הביקור בבית הכנסת הפך אותי לחלק מן הקהילה. הדבר המדהים הוא שהעבודה עדיין מתבצעת, בשישה ימים במקום שבעה."

השבת מלמדת אותנו להקדיש זמן לדברים החשובים, אף אם אינם דחופים. לפני שלושים שנה, כשהייתה הטכנולוגיה פחות מתקדמת, רוב האנשים שכתבו על העתיד ראו אותו כעידן של פנאי, שבו יהיה לנו זמן רב יותר. לא כך קרה. נראה כי אנו לחוצים יותר מאי פעם ופחות רגועים. מלפונים ניידים, דוא"לים ומחשבים ניידים פירושם כי אנו כל הזמן זמינים. כפי שאמר וורדסמות', "העולם אתנו יותר מדי; מאוחר ומוקדם / מקבלים ומוציאים, אנו מכלים את כוחותינו לריק". מחבר ספר התהלים ביטא זאת היטב, "למנות ימינו כן הודע ונביא לבב חכמה" (תהלים צ"ב) (למד אותנו לספור את ימינו כדי שנרכוש לב חכם).

בראש השנה וביום הכיפורים אנו מונים את ימינו. אנו מבקשים להיכתב בספר החיים, אנו חושבים על החיים ועל האופן שבו אנו משתמשים בהם. בהקשר זה, שלוש מילות המפתח של תפילת "ונתנה תוקף" הן יסודיות: תשובה ותפילה וצדקה. תשובה מדברת על יחסינו עם עצמנו. תפילה מדברת על יחסינו עם ה'. צדקה מדברת על יחסינו עם הזולת.

תשובה אין פירושה רק 'הרטה' אלא גם 'חזרה' – אל שורשינו, אל אמונתנו, אל ההיסטוריה של עמנו, ואל תפקידנו כירשיהם של אלה שעמדו בהר סיני לפני מעל 3,000 שנה. תשובה שואלת אותנו: האם צמחנו בשנה האחרונה או עמדנו במקום? האם למדנו את הכתובים של מורשתנו? האם שמרנו מצווה אחת נוספת? האם חיינו באופן מלא ובטוח כיהודים? תשובה היא מערכת הניווט הלוויינית שלנו המעניקה לנו כיוון בחיים...

מתוך ידיעה כי אף אחד מאיתנו לא יחיה לנצח, אנו מבקשים מה' שנה נוספת: לצמוח, להתפלל, לתת. זאת הייתה כוונתו של הרמב"ם כשביקש מאיתנו לא לעבור את החיים בתרדמה, אלא לנצל אותם להביא ברכה. (הרב הראשי של אנגליה, סר יונתן זקס, God's Alarm Clock, www.aish.com)

2. ספר החינוך, מצוה תה – השופר מעורר אותנו להתפלל בכוונה.

לפי שהאדם בעל חומר לא יתעורר לדברים כי אם על יד מעורר, כדרך בני אדם בעת מלחמה יריעו אף יצריחו כדי שיתעוררו יפה למלחמה, וגם כן ביום ראש השנה שהוא היום הנועד מקדם לדון בו כל באי עולם, וכמו שאמרו זכרונם לברכה בראש השנה, כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון... על כן צריך כל אחד להעיר טבעו לבקש רחמים על חטאיו מאדון הרחמים... וקול השופר מעורר הרבה לב כל שומעיו.

ספר החינוך אומר לנו כי עלינו להבין את טבע ה"אדם". "אדם" הוא בריאה מן התחום הפיזי, הוא מתעורר לפעול באמצעות משהו מרגש, דבר מה שיגרום לו לצאת מן השגרה היומיומית. אנו רואים מושג זה למעשה בעת מלחמה: על מנת לעורר את החיילים, מריעים בחצוצרות, מתוך תקווה כי תרועות אלו יעוררו את החיילים ויפיהו בהם מוטיבציה לפעול. בראש השנה עושים אותו דבר, אנו "מתעוררים" באמצעות השופר, המעורר כל מי שנידון ביום זה (הרב יהודה פרוו, The Shofar, torah.org).

פרק ג. הכלי של מלכויות זכרונות

1. תלמוד בבלי, ראש השנה טו. – השופר מכתיר את ה' למלך ומעורר אותנו להתמסר לחיים יהודיים.

אמרו לפני בראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות. מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה. ובמה? בשופר.

2. ריטב"א, שם – השופר מהווה כלי להמלכת ה' למלך ולהזכיר אותנו לפנינו לטובה.

עיקר הפי' דאכולהו קאי (שהולך על הכל). במה ראוי להמליכי ולהזכיר זכרונכם לפני? בשופר.

3. הרב אברהם סוכטשוב, "נאות דשא" כרך א', עמ' 153 – השופר יוצר רושם בל יימחה למשך השנה כולה.

היה די בקבלת עול מלכות שמים בלב בלבד, אלא שלא היה נשאר קיים, אך על ידי שעושיין מעשה תקיעת השופר יותר מתקיים ומשפיע לכל השנה.

פרק ד. הכל תלוי בהכנה

1. הרב יעקב אסטור, www.aish.com, Hearing the Shofar's Call – האם השופר הגו חוויה רגשית או אינטלקטואלית?

לשופר יש הילה של יראה וקדושה. תקיעתו מסוגלת לשבר לבבות אבן ולשטוף שכבות של שאננות. קריאתו מסוגלת להחזיר אותנו למקומות בתוך עצמנו שלא ניתן לחדור אליהם באמצעים אחרים.

אמר הבעל שם טוב, "בהיכל המלך יש חדרים רבים ולכל אחד מהם מפתח שונה. אך יש מפתח אחד, כלי אחד, שבכוחו לפתוח את כל הדלתות – הגרון. השופר הוא גרון. כאשר שובר אדם את לבבו ברגש בפני הקב"ה, בכוחו למחוץ כל שער בהיכלו של מלך מלכי המלכים."

הבעל שם טוב מלמד אותנו כי השופר הוא אמצעי רגשי, אינטואיטיבי, להשגת גישה למעמקי לבנו, מתוך ידע חווייתי אלוקי. תקיעתו, נטולת-מילים, מדברת אל הלב באופן שכל המילים והתובנות הגדולות אינן יכולות לגשת אליו. יחד עם זאת, נראה כי דוד המלך רואה את הדברים אחרת. ביחס לשופר הוא אומר, "אשרי העם יודעי תרועה" (תהלים פט:טו). אין הוא אומר, 'אשרי העם שומעי תרועה'. נראה כי הדגש שלו הוא על האינטלקט. בהתאם לכך, מוטל עלינו להשתמש בהבנה שלנו ולהתאמץ מאוד אם אנו רוצים כי השופר יועיל לנו באמת.

אם כן, מהו השופר? האם מדובר בחוויה רגשית, אינטואיטיבית, כדברי הבעל שם טוב, או בחוויה אינטלקטואלית, כפי שמשמע מדבריו של דוד המלך?

המגיד מדובנא מביא משל שנוכל להסתייע בו כדי להשיב על שאלה זו.

כפרי פשוט אחד הוזמן לבקר את דודו העשיר המתגורר בעיר. נרגש מן ההזמנה, יצא האיכר מיד לדרך לבית דודו. כאשר הגיע, התקבל בחום ומיד הוזמן לאולם אוכל גדול ובו שולחן ארוך.

תוך כדי שיחה וסיפורים על בני המשפחה, הרים הדוד פעמון נחושת וצלצל בו. מיד הופיע גודד של עבדים מן הדלתות הצדדיות ובידיהם מגשים של מתאבנים. הכפרי מעולם לא ראה מזון מפתה כל כך. העבדים חזרו למטבח ואילו שני קרובי המשפחה המשיכו בשיחתם. זמן מה לאחר מכן, צלצל הדוד שוב בפעמון, והעבדים הופיעו שוב, כשהם מסירים את המגשים הריקים ומביאים חדשים ועליהם מנה ראשונה. עיניו של הכפרי יצאו מחוריהן. מעולם לא ראה כמויות מזון כה גדולות ושירות כה מפנק. כך התנהל הערב כולו. בכל פעם שצלצל הדוד בפעמון נענו העבדים לקריאתו, כשהם מסירים את האוכל הקודם ומגישים אוכל חדש. ובכל צלצול היה הכפרי מופתע יותר.

כאשר הגיעה העת להיפרד, הודה הכפרי לדודו בלבביות, ועצר בחנות מקומית בטרם מיהר לכפרו. כאשר הגיע לביתו, העיר את אשתו ושחלה בהתרגשות. "לא תאמיני מה עשיתי."

"מה?"

"הוצאתי את הפרוטה האחרונה שלנו!"

"אתה מה?!"

"אל תדאגי. הוצאתי אותה על משהו שתודי לי מיליון פעם שקניתי. הנה, הביטי." והוא הוציא מתיקו פעמון נחושת זהה לפעמון של דודו. "זה", אמר הכפרי, "הוא פעמון קסמים." אשתו הביטה בו כבמשוגע. בלי להירתע, אמר האיש, "תראי, כל מה שאני צריך לעשות הוא לצלצל, ומיד יבואו עבדים ויגישו לנו מאכלי-מלכים, עוד ועוד עד שנאכל כל צרכנו."

מובן, שלא הופיעו כל משרתים. הפעמון לא כלל שום קסם. הוא פעל רק כאשר השתמשו בו כסימן לעבדים שכבר חיכו מאחורי הקלעים.

2. הרב יעקב אסטור, www.aish.com, Hearing the Shofar's Call – אם נעבוד על עצמנו לפני ראש השנה, השופר יוכל להשפיע בצורה אידיאלית.

אף השופר כן.

על מנת שהשופר ישפיע באמת, עלינו לעבוד על עצמנו לפני ראש השנה. אם אין שום מאגר מוכן-מראש של תגובה המחכה מאחורי הקלעים, לשופר תהיה יכולת להניע אותנו כמו פעמון "הקסם" של הכפרי. על מנת שהשופר יפעל עלינו להתכונן. זו הייתה כוונתו של דוד המלך כאשר הדגיש את חשיבותם של "יודעי" תרועה. עלינו לעבוד על עצמנו קודם לכן, להביא עצמנו למצב הנפשי הראוי, על מנת שהשופר ישפיע באמת. לכן, אנו תוקעים בשופר בכל בוקר של יום חול במהלך חודש אלול עד יום לפני ראש השנה: על מנת שנהיה רגישים למסר שלו.

לכן, נוכל להתייחס לשופר גם רגשית וגם אינטלקטואלית. כך או כך, כדאי להתכונן על מנת שנוכל לשמוע את מסרו של השופר. ואם מסיבה כלשהי אין באפשרותנו להתכונן, קיימת "תוכנית ב" – חשיבותה של שמיעת קול השופר בראש השנה, והתנהגות על פי המידע הקיים. הזדמנות זו חשובה מכדי שנוכל לוותר עליה, כפי שאנו רואים מן התובנה הבאה, המשווה בין יתרו שישמע לבין יואש שלא שמע.

3. הרב מתתיהו סלומון, "מתנת חיים", עמ' 276 – השמיעה לקול השופר מסייעת לנו להבין את דברי האלוקים ולתת לנו השראה להשתפר בכיוונם.

ועוד בענין שמיעה לומדים מיתרו. חז"ל אמרו (מדרש תנחומא יתרו סימן ב): "וישמע יתרו, יש שמע והפסיד ויש שמע ונשכר, יואש שמע והפסיד וכו'... אבל יתרו שמע ונשכר" וכו', עכ"ל. אין הביאור שיואש הפסיד דבר אחר ע"י השמיעה, אלא הפסיד את השמיעה עצמה! וכן הוא במידה טובה – יתרו נשכר את השמיעה עצמה! ומה אמרו עליו – "מה שמועה שמע ובא", השמיעה הביאה אותו לידי מעשה, שבא להתגיר.

[בראש השנה] יש לנו זכות לפתח את כח השמיעה שלנו – לשמוע ולהבין יותר, ולהתפעל יותר, ולהביא את עצמנו לידי מעשה ע"י השמיעה.

נקודות לסיכום החלק הרביעי

- ☞ התורה מצווה עלינו להשמיע קול שופר בראש השנה. ברמתה הבסיסית ביותר, זוהי גזרת הכתוב. אף על פי כן, נוכל למצוא משמעות למצווה זו ולהאזין לקריאת ההתעוררות של תקיעת השופר.
- ☞ אם נאפשר לקריאתו של השופר לחדור לנשמותינו, ויתרו מסרו של ראש השנה סימן בל יימחה במודעותנו.
- ☞ אם נעבוד על עצמנו לפני ראש השנה, השפעתו של השופר תהיה אידיאלית.
- ☞ גם אם איננו מוכנים מראש למסר של השופר, עלינו להקשיב היטב בשעת מעשה ולהניח לקולו לחדור ולטלטל אותנו על פי מה שאנו חשים ויודעים.

חלק חמישי: סמליות השופר

ראינו כי השופר הוא הכלי שבחר ה' שנשתמש בו להכתרתו. שופר זה אף מסייע לזכותנו בדין. אך כיצד הוא עושה זאת? נחקור את סמליותו של השופר, ומתוך כך נבין טוב יותר מדוע השופר מרכזי כל כך לדברים שאנו מנסים להצליח בהם בראש השנה. בחלק זה נחקור את שלושת הרעיונות הבאים ונראה כיצד הם קשורים זה לזה: עקדת יצחק, מתן תורה בהר סיני, והגאולה העתידה.

פרק א. עקדת יצחק

1. **בראשית כב:א-יג – ה' בוחן את נכונותו של אברהם להקריב את בנו לה'; בסופו של דבר, מעלה אברהם איל לקורבן במקום בנו.**

ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני: ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המזבח והעלהו שם לעֹלָה על אחד ההרים אשר אמר אליך:

וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו ויקח את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עֹלָה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים: ביום השלישי וישא אברהם את עינו וירא את המקום מרחק: ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם:

ויקח אברהם את עצי העֹלָה וישם על יצחק בנו ויקח בידו את האש ואת המאכלת וילכו שניהם יחדו: ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר הנני בני ויאמר הנח האש והעצים ואיה השֹׁה לעֹלָה: ויאמר אברהם, אלהים יראה לו השֹׁה לעֹלָה בני וילכו שניהם יחדו:

ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים ויבן שם אברהם את המזבח ויערך את העצים ויעקד את יצחק בנו וישם אתו על המזבח ממעל לעצים: וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחט את בנו: ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אברהם ויאמר הנני: ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני: וישא אברהם את עינו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעֹלָה תחת בנו:

על אף שאין ההלכה היהודית דורשת כי השופר ייעשה דווקא מקרן איל, זהו המנהג הרווח בעם ישראל במשך אלפי שנים.

2. **תלמוד בבלי, ראש השנה טו. – שופר מקרן איל מוכיר לה' את העקדה ומעניק לנו את הזכות של מעשה מיוחד זה.**

אמר רבי אבהו: למה תוקעין בשופר של איל? - אמר הקדוש ברוך הוא: תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקדת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני.

3. **ריטב"א, ראש השנה טו. – שימוש בשופר איל מראה את האהבה שלנו כלפי המצווה.**

לאז למימרא שיהא חובה לתקוע בשופר של איל ... אלא לפי שנהגו כל ישראל לתקוע בשופר של איל קבעי ר' אבהו מאחר שכל שופר כפוף סגי ואפילו למצוה מן המובחר מפני מה נהגו לתקוע בשופר של איל ... אלא ודאי כדאמרן, והא דמהדרין אמר הקב"ה, אע"ג דאינו אלא מנהג.

מ"מ הרי הבטיח הקב"ה לאברהם שכל זמן שמוחזיקין בדרכיו ועושין המצוה בחיבה שיזכור להם עקידתו שנאמר בהר ה' יראה, ומשום הכי אפשר לומר אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל שאתם מחבבין מצוה בו זכר לעקידת יצחק והולכין בדרכיו מעלה אני עליכם כאילו אמרתי לכם לעקוד עצמכם לפני ועשיתם.

פרק ב. מתן תורה**1. שמות יט:טו, יט – למעמד הר סיני התלווה קול שופר.**

ויהי ביום השלישי בהית הבקר ויהי קלת וברקים וענן כבד על ההר וקל שפר חזק מאד ויחרד כל העם אשר במחנה: ויהי קול השופר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלהים יעננו בקול:

2. מחזור לראש השנה, תפילת מוסף – ה' התגלה על הר סיני בקול שופר.

אתה נגלית בענן כבודך על עם קדשך לדבר עמו. מן השמים השמעתם קולך, ונגלית עליהם בערפלי טהר. גם כל העולם פלו חל מפניך, ובריות בראשית חרדו מפניך, בהגלותך מלפניו על הר סיני: ללמד לעמך תורה ומצוות. ותשמיעם את הוד קולך, ודברות קדשך מלחבות אש. בקולות וברקים עליהם נגלית, ובקול שופר עליהם הופעת.

פרק ג. מגדלור הגאולה**1. ישעיהו כז:יג – תקיעה גדולה בשופר תבשר את הגאולה הסופית.**

והיה ביום ההוא תקיע בשופר גדול ובאו האבדים בארץ אשור והנחחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלם:

2. תנא דבי אליהו זוטא כב:ח – תקיעת שופר תבשר את ביאת המשיח ואת קיבוץ הגלויות.

רבי יהושע בן קרחה אומר לא נברא שופר אלא לטובה לישראל שבשופר נתנה התורה לישראל... ובשופר נפלה חומת יריחו... ובשופר עתיד הקב"ה לתקוע בעת שיתגלה בן דוד צדקנו... ובשופר עתיד הקב"ה לתקוע בשעה שמכנס גלויות ישראל למקומן...

3. מחזור לראש השנה, מוסף – השופר הוא סמל לחירות העתידה לבוא.

תקע בשופר גדול לחרותנו, ונשא גם לקבץ גלויותינו, וקרוב פזורינו מביין הגוים, ונפוצותינו פנים מירכתי ארץ. והביאנו לציון עירך ברנה ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם

פרק ד. קשירת הקצוות

תקיעת השופר בראש השנה מעוררת מיד את זכרון העקדה וכן את מתן תורה, את הגאולה העתידה, ואת הכרתו הנצחית של ה' למלך. אך, כפי שמודגם במקורות לעיל, אין אלו שלושה רעיונות נפרדים שאין ביניהם קשר. הם מחוברים זה לזה בקשר קרוב.

1. פרקי דרבי אליעזר לא – בשימוש באיל שאברהם הקריב במקומו של יצחק, אנו נזכרים לא רק בעקדה עצמה, אלא גם באירועים ובאנשים רבים לאורך ההיסטוריה היהודית.

ר' חנינא בן דוסא אומ' אותו האיל לא יצא ממנו דבר לבטלה, אפרו של איל הוא יסוד שעל גבי המזבח הפנימי... גידיו של איל הם עשרה כנגד עשרה נבלים של פנור שהיה דוד מנגן בהם, עורו של איל הוא אזור מותניו של אליהו... שתי קרניו של איל שופרות, בשל שמאל נשמע קולו הקדוש ברוך הוא על הר סיני... וקרן של ימין הוא גדול מן השמאל ועתיד לתקוע בו לעתיד לבא בקבוץ של גלויות, שני' והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול.

2. הרב אביגדר נבנצל, שיחות לראש השנה, עמ' רלג – הכוח הרוחני לקבלת התורה ללא תנאי הושרש בעם ישראל באמצעות עקדת יצחק.

מהיכן היתה לישראל היכולת והזכות הרוחנית, לקבל אותה חמודה גנוזה בסיני? – ממסירות הנפש המוחלטת של יצחק ואברהם בהר המוריה. הכוח הרוחני, שהביא את ישראל לומר אותו צמד מילים בלתי הגיוני: "נעשה", ורק אחר כך "נשמע"

– נבע מכך שאברהם ויצחק הגשימו בגופם אותו רז של "נעשה ונשמע", כשצייתו יחדיו לצו הבלתי הגיוני של העקידה. שם, בהר המוריה, נטעו בלבם של ישראל העוז והסגולה לומר "נעשה ונשמע".

3. הרמח"ל, מאמר החוכמה – כאשר ניתנה תורה, השופר הוא שהחל את תהליך תיקון העולם.

החיזוק הא' שנעשה לטוב נעשה על ידי השופר דמתן תורה והוא ענין ויהי קול השופר וכו', והשלמת התיקון לעתיד לבא שהטוב ינצח נצחון גמור, גם הוא יהיה על ידי השופר והוא ענין יתקע בשופר גדול... ואולם נצטוינו לתקוע בשופר בראש השנה לחזק התיקון העשוי כבר במתן תורה ולהזמין העתיד ליעשות לעתיד לבא.

4. תלמוד ירושלמי, תענית ב:ד – קרן האיל של העקדה תסמל את הגאולה העתידה.

א"ר יודא בי ר' סימון [אמר ל' הקב"ה לאברהם] אחר כל הדורות עתידין בניך ליאחו בעונות ולהסתבך בצרות וסופן להגאל בקרניו של איל הזה, שנאמר (זכריה ט') וה' אלהים בשופר יתקע וגו':

ראש השנה, כיום ההולדת לבריאה, הוא היום שבו אנו מבטאים את כמיהתנו להבאת הבריאה לתכליתה. "והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום היום יהיה ה' אחד ושמו אחד" (עובדיה א:כא).

5. אבודרהם, מחזור, ראש השנה – סיכום של עשרה רעיונות שיש לחשוב עליהם בעת תקיעות שופר.

כתב רבנו סעדיה מה שצננו הבורא יתברך לתקוע בשופר בר"ה יש בזה י' ענינים.

הענין הא' מפני שהיום היתה תחלת הבריאה שבו ברא הקב"ה את העולם ומלך עליו וכן עושין המלכים בתחלת מלכותם שתוקעים לפניהם בחוצרות ובקרנות להודיע ולהשמיע בכ"מ התחלת מלכותם. וכן אנו ממליכים עלינו את הבורא ליום זה...

והענין הב' כי יום ר"ה הוא ראשון לעשרת ימי תשובה ותוקעין בו בשופר... כמי שמזהיר ואומר כל הרוצה לשוב ישוב...

והענין הג' להזכירנו מעמד הר סיני... ונקבל... מה שקבלו אבותינו על עצמם נעשה ונשמע. והענין הד' להזכירנו דברי הנביאים שנמשלו כתקיעת שופר... והענין הו' להזכירנו חרבן בית המקדש... והענין וז' להזכירנו עקדת יצחק... והענין הז' כשנשמע תקיעת שופר נירא ונחרד... לפני הבורא. והענין חח' להזכיר יום הדין הגדול... והענין ט' להזכירנו קבוץ גדיי ישראל... והענין י' להזכירנו תחיית המתים ולהאמין בה...

נקודות לסיכום החלק החמישי:

- ☞ עם ישראל אימץ את המנהג של שימוש בקרן איל כשופר. כך מזכירים את עקדת יצחק, שבסיומה הוקרב איל במקום יצחק בעצמו. על אף שקיום מצוות תקיעת שופר אינו דורש קרן של איל דווקא, בעשותנו כך אנו מראים את אהבתנו למצווה. בדרך זו אנו הולכים בעקבות אבותינו אשר קיימו באהבה את מצוות ה' בעקדה.
- ☞ מסירות הנפש שבעקדה הניחה את הקרקע הרוחנית לקבלת התורה ללא תנאי בהר סיני ע"י עם ישראל. בהתאם לכך, התלוו תקיעות השופר למתן תורה.
- ☞ בעתיד, יבשר השופר על ביאת המשיח ותקיעותיו יעוררו את קיבוץ הגלויות. באותה עת, תגיע הבריאה להשלמה אשר יום אותה אברהם אבינו באופן פרטי, ועם ישראל המשיך אותה ברמה הלאומית על ידי קבלת התורה.

סיכום השיעור

כיצד יכול ראש השנה להיות נקודת זינוק במאמצי לממש את הפוטנציאל שלי?

ראש השנה דומה למפץ הגדול. בראש השנה אנו מתמודדים עם הפוטנציאל השלם שלנו. כל אחד מאיתנו, במהלך חייו, ייצור עולם שלם. בכל אחד מאיתנו טמון פוטנציאל עצום וייחודי. השאלה היא כזאת: האם העולם שניצור ישקף נאמנה את הפוטנציאל הטמון בנו? באמצעות התמקדות ברעיונות המרכזיים של ראש השנה, כפי שהם מתבטאים בתפילת מוסף, נוכל להתחיל לפתח את המסגרת שבה נממש את הפוטנציאל שלנו.

מדוע מתמקדת תפילת מוסף של ראש השנה במלכויות, זכרונות ושופרות?

באופן כללי, מתמקדים במלכויות, זכרונות ושופרות בשלושה עקרונות מרכזיים של האמונה היהודית: האמונה במציאות ה', בשכר ועונש, ובתורה מן השמים.

מדוע מעניק ראש השנה הזדמנות שנתית ייחודית להתחדשות?

'מלכויות' אינה מתייחסת רק למציאות ה' אלא לשליטתו הפעילה ביקום. כיום השנה לבריאת העולם, ראש השנה הוא היום שבו מתחדשת מלכות ה'. לכן, אנו ממקדים את האנרגיות שלנו בהכתרת ה' למלך על היקום כולו, ובהמלכתו גם על עולמנו הקטן. הבסיס הקונצפטואלי של ראש השנה הוא שלעולם שנברא אין כוח אינרציה; הוא מורכב אך ורק מאנרגיה שמיימית אשר קיומה מועמד לחידוש כל שנה. בכל שנה בורא ה' את העולם מחדש ומחלק את האנרגיה האלוקית של הבריאה.

מטרת הבריאה היא לאפשר לאדם לממש את הפוטנציאל הרוחני שלו. כאשר אני עומד לפני ה' בראש השנה, הוא ממתין לשמוע מה אני מתכנן לעשות כדי לממש את הפוטנציאל הרוחני שלי במשך השנה הבאה. כאן ניתנת הזדמנות להזדהות עם ממלכתו של ה', לשאוב מתוך האנרגיה השמיימית הזו, ולהכין את הבסיס לרמות גבוהות יותר של צמיחה אישית במהלך השנה הבאה.

אילו אירועים מרכזיים בהיסטוריה של עם ישראל מוזכרים בתפילות ראש השנה ומדוע?

בראש השנה אנו מזכירים את מעשיהם הגדולים של אבותינו, כגון הבריתות שכרת ה' עם אברהם, יצחק ויעקב, את עקדת יצחק; ואת העובדה כי עם ישראל, שזה עתה יצא ממצרים, הלך אחרי ה' במדבר, ללא תנאי, כדי לקבל תורה. בעשותנו כך אין אנו מזכירים לה', כפשוטו, אלא מבקשים ממנו כי "יפעיל" את זכרון האירועים האלה ולאורם יתייחס אליהם ברחמים.

אין די בהזכרתם של אירועים אלה לבדה. אנו נצא זכאים לפני ה' אם נתאמץ לחיות על פי הסטנדרטים הגבוהים שקבעו אבותינו.

מדוע עלינו להאזין לקול השופר בראש השנה ואילו מסרים עלינו ללמוד ממנו?

על אף שהתקיעה בשופר בראש השנה היא חוק, כלומר מצווה שאיננו מבינים את טעמה, נוכל להפיק מספר לקחים ממנו. ה', כביכול, מצלצל בפעמון ואומר לנו כי הגיעה העת שנתעורר מתרדמתנו הרוחנית.

בתוך ההקשר של מלכויות וזכרונות, ניתן לראות כי השופר מהווה כלי להכתרתו של ה' למלך, והוא ממקד יותר את המסר הזה עבורנו.

השופר, או ספציפית יותר, השופר שעשוי מקרן של איל, מזכיר את עקדת יצחק. לכן הוא מהווה סמל למסירות הנפש של עם ישראל בקיום רצונו של ה'.

כמו כן, מתייחסות תקיעות השופר למתן תורה, שאף הוא לווה בקולות שופר. כאן אנו שוב מבטאים את מסירותנו לקיום רצונו של ה', כפי שהוא מתבטא בתורה.

הנביאים אומרים לנו כי אף הגאולה העתידה תלווה בתקיעות שופר; מכאן שתקיעות השופר בראש השנה מבטאות את כמיהתנו לגאולה ולתכלית הבריאה.

מקורות נוספים לקריאה מומלצת:

הרב אליהו דסלר, "מכתב מאליהו" כרך ב'.

הרב חיים פרידלנדר, "שפתי חיים" כרך א'.